

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL

Cu titlu de manuscris
C.Z.U. 398.3(=163.2) (478) (043.2)

COVALOV ALEXANDR

**STUDIU COMPARATIV PRIVIND OBICEIURILE,
TRADIȚIILE ȘI SĂRBĂTORILE CALENDARISTICE
ALE BULGARILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA**

Specialitatea: 612.01 – Etnologie

Autoreferatul tezei de doctor în istorie

CHIȘINĂU, 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Centrului de Etnologie
al Institutului Patrimoniului Cultural al AȘM

Conducător științific:

STEPANOV Veaceslav, doctor habilitat în istorie, profesor cercetător

Referenți oficiali:

1. GUBOGLO Mihail, doctor habilitat în istorie, profesor cercetător

2. RAȚEEVA Elena, doctor în istorie, conferențiar universitar

Componența Consiliului științific specializat:

1. ȘOFRANSKY Zinovia, dr. hab. în istorie, conf. cercetător – președinte

2. CVILINCOVA Elizaveta, dr. hab. în istorie, conf. cercetător – secretar științific

3. NICOGLU Diana, dr. în istorie, conf. cercetător

4. BUZILĂ Varvara, dr. în filologie, conf. universitar

5. FURTUNĂ Alexandru, dr. în istorie, conf. cercetător

6. CERVENCOV Nicolai, dr. hab. în istorie, profesor universitar

Susținerea va avea loc la 04.03.2016, în ședința Consiliului științific specializat D 22.612.01 – 02 din cadrul Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, MD – 2001, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 1, Sala Mică, ora 14.00.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” a AȘM și pe pagina Web a CNAA (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la 04 februarie 2016

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

CVILINCOVA Elizaveta, dr. hab. în istorie, conf. cerc.

Conducător științific:

STEPANOV Veaceslav, dr. hab. în istorie, prof. cerc.

Autor:

COVALOV Alexandr

© Covalov Alexandr, 2016

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei cercetării. Studierea ritualurilor calendaristice ca parte componentă a culturii spirituale a diasporei bulgare din Republica Moldova este necesară pentru a salva patrimoniul cultural al etniilor și grupurilor etnice care locuiesc în țara noastră. Interes pentru subiectul indicat prezintă și faptul că în cultura tradițională a comunității bulgare din Basarabia sărbătorile și obiceiurile calendaristice au jucat și joacă un rol important ca mijloc de menținere a identității etnice. Este actuală în prezent și cercetarea interdependenței în această sferă de activitate a etniilor și grupurilor etnice conlocuitoare din republica noastră (aceasta, de asemenea, e un rezultat obținut pe parcurs, întrucât la confruntarea calendarului popular al bulgarilor din Republica Moldova cu cel al conașionalilor din metropolă, adică din Bulgaria, au fost evidențiate practici rituale apărute ca urmare a legăturilor reciproce între bulgarii din Basarabia și etniile și grupurile etnice învecinate).

Descrierea situației în domeniul cercetării și evidențierea problemelor cercetării. Cu începere de la anii '30 și până la sfârșitul sec. XIX se desfășoară procesul de acumulare a materialului etnografic despre bulgarii basarabeni. La începutul sec. XX văd lumina tiparului câteva cărți în care autorii fie că fac primele încercări de a generaliza lucrările realizate de predecesori, fie că își prezintă propriile materiale privitor la ritualurile calendaristice ale bulgarilor din Basarabia. În aceste surse [1; 26; 19], în cele mai frecvente cazuri, nu sunt indicate localitățile concrete, iar dacă sunt menționate, prea puține referiri putem găsi la satele situate pe teritoriul Republicii Moldova de astăzi. În a doua jumătate a sec. XX unii etnografi din Rusia și Republica Moldova în articolele publicate revin la acest subiect, descoperă elemente importante de transformare a unor ritualuri calendaristice și, concomitent, încearcă să analizeze momentele principale în evoluția acestora [10; 2]. La sfârșitul sec. XX – începutul sec. XXI câteva articole cu privire la anumite cicluri de sărbătoare în unele sate bulgărești din Republica Moldova și Ucraina publică E. S. Soroceanu [13, 25]; același autor efectuează, de asemenea, cercetări etnolingvistice ce vizează ritualurile calendaristice ale bulgarilor și găgăuzilor din Basarabia, în care pe baza descrierii sărbătorilor calendaristice și a obiceiurilor se face analiza terminologiei respective. Așadar, putem constata că până în ziua de astăzi au fost publicate doar câteva articole științifice în care au fost abordate unele aspecte ale acestei teme, însă nu a fost realizat nici un studiu monografic complex asupra ritualurilor calendaristice ale etniei bulgare din Republica Moldova.

Scopul cercetării este caracteristica tipologică-structurală și istorică-comparativă a ritualurilor calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova.

Obiectivele cercetării: dezvoltarea structurii ciclului anual de ritualuri calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova (pe baza materialelor de teren, culese, sistematizate și generalizate, precum și a unor date din arhive și surse publicate accesibile); dezvoltarea semnificativității ritualurilor; confruntarea practicilor rituale atât cu cele din sistemul similar ce dăinuie pe întreg cuprinsul Bulgariei, precum și cu cele practicate în diferite

regiuni ale acestei țări; elucidarea interacțiunii la nivel local a diasporei bulgare, a etniilor și grupurilor etnice conlocuitoare din sudul Moldovei; studierea, în măsura posibilităților, a modificărilor care s-au produs în acest răstimp în complexele de ritualuri; evidențierea specificului terminologiei respective; evoluarea rolului folclorului ca parte integrantă a complexelor relevante.

Cadrul geografic al cercetării. În actuala lucrare au fost utilizate materialele investigațiilor de teren înfăptuite de autor, în cea mai mare parte, în anii 1996 – 1999 în următoarele localități: or. Taraclia, satele Valea-Perjei, Cairaclia, Corten și Tvardița, raionul Taraclia; s. Chirsova, raionul Comrat; s. Parcani, raionul Slobozia, precum și în câteva așezări situate pe teritoriul regiunii Sliven, Republica Bulgaria, de unde își au obârșia „coloniștii transdanubieni”, care au fondat unele din satele sus-menționate – actualul oraș Tvârdița, satele Corten și Jeravna.

Cadrul cronologic al studiului cuprinde perioada de la aproximativ a doua jumătate a sec. XIX până la începutul sec. XXI. În lucrare a fost examinat ciclul anual de ritualuri calendaristice tradiționale practicate în localitățile cu populație preponderent de etnie bulgară pe teritoriul Republicii Moldova de astăzi.

Metodologia cercetării științifice reflectă principiile de bază ale științei etnologice contemporane: necesitatea unei abordări sistemice a fenomenelor în curs de studiere ale culturii populare, dezvăluirea lor în complex, evidențierea legăturilor reciproce și reflectarea evoluției obiectelor puse în studiu, luându-se în considerație factorii istorici de dezvoltare a etniei, care au influențat modificarea formelor tradiționale de trai ale acesteia. La baza metodologiei de lucru au fost puse operele etnologilor din Bulgaria, Moldova, România, Ucraina și Rusia, care s-au ocupat cu studierea culturii tradiționale ce ține de moravuri, obiceiuri, de viața de toate zilele: Hr. Vakarelski, D. Marinov, M. Arnaudov, N. Derjavin, V. Zelenciu, Iu. Popovici, R. Popov, E. Cvilincova, I. Ghinoiu, A. Kurocikin, V. Dâhanov ș.a.

Utilizarea **metodei** istorice-comparative a dat posibilitatea de a determina direcțiile principale de interacțiune în domeniul de cercetare a comunității bulgare cu etniile și grupurile etnice conlocuitoare din Republica Moldova; de a urmări dinamica dezvoltării unor sau altor sărbători și tradiții calendaristice; de a evidenția dispariția sau, viceversa, stabilitatea unor obiceiuri sau elemente ale acestora vizavi de analogiile lor din metropolă, precum și apariția inovațiilor. Aplicarea metodei tipologice ne-a permis să explicăm cauzele care au favorizat apariția unor astfel de inovații, întrucât conviețuirea îndelungată a etniilor cu tipuri apropiate vizând modul de trai și formația social-economică, care stimulează dezvoltarea ritualurilor și obiceiurilor cu funcții asemănătoare, în mod firesc ușurează evoluția acestui proces. Pe de altă parte, datorită folosirii metodei structurale putem constata că procesul acesta are un caracter selectiv, întrucât conștiința populară acceptă doar acele practici rituale noi, care se înscriu în structurile de obiceiuri și reprezentări deja existente, iar cu timpul sunt percepute chiar ca elemente

proprii. Această metodă, de asemenea, ne permite, datorită analizei tuturor componentelor unui sau altui ritual și a legăturilor lăuntrice între ele, să determinăm mai complet funcțiile și semantica acestuia.

Acumularea materialului de teren, fără de care cercetările ar fi fost imposibile, a fost realizată prin metoda de interviuare, după un chestionar tematic special elaborat (interviurile au fost înregistrate pe bandă de magnetofon), precum și în cadrul observațiilor personale efectuate de autor asupra unor sărbători și ritualuri practicate în mediul etniei bulgare.

Noutatea și originalitatea științifică a studiului sunt condiționate de faptul că până în prezent nu a fost realizat un studiu complex asupra acestui subiect. Pentru prima oară, pe baza materialului cules de autor în șapte din cele mai mari localități cu populație preponderent de etnie bulgară din Republica Moldova, precum și în trei așezări pe teritoriul Republicii Bulgaria, de unde își trag originea primii coloniști, s-a făcut încercarea de a prezenta structura întregului ciclu anual de sărbători și obiceiuri calendaristice, de a evidenția trăsăturile generale și locale; de a confrunta datele obținute în așezările «mame» cu cele înregistrate în localitățile «fiice», de a defini interacțiunile în acest domeniu între comunitatea bulgară și celelalte etnii și grupuri etnice conlocuitoare din Republica Moldova.

Problema științifică soluționată rezidă în faptul că pe baza materialelor culese de autor pe teren și din alte surse accesibile a fost dezvoltată structura întregului complex anual de sărbători și ritualuri calendaristice păstrate și practicate în mediul comunității bulgare din Republica Moldova; ca urmare, a devenit realizabilă cercetarea istorică-comparativă a acestuia, ceea ce ne-a permis să definim semnificația complexului în contextul culturii spirituale a poporului bulgar în ansamblu, precum și în domeniul patrimoniului cultural al etniilor și grupurilor etnice din țara noastră.

Semnificația teoretică a rezultatelor. Studiul actual dezvoltă o astfel de temă, care anterior nu a fost supusă unor cercetări complexe, pune în circulație științifică materiale care vor contribui la desfășurarea în continuare a cercetărilor în domeniul culturii spirituale a bulgarilor basarabeni ca parte componentă a culturii bulgare tradiționale; la elaborarea unor noi studii științifice la compartimentul confruntarea ritualurilor calendaristice ale diferitor etnii și grupuri etnice care locuiesc în Republica Moldova, precum și la elucidarea rolului sărbătorilor, obiceiurilor și tradițiilor populare în menținerea identității etnice.

Valoarea aplicativă a cercetării. Rezultatele obținute ar putea fi utilizate la elaborarea unor cursuri speciale de etnologie bulgară, etnolingvistică, dialectologie și folclor pentru instituțiile de învățământ superior.

Rezultatele științifice principale propuse pentru susținerea tezei:

1. Cu toate că cele aproape două secole care au trecut de la strămutarea coloniștilor și-au lăsat amprenta și asupra sistemului de sărbători, ritualuri și

obiceiuri calendaristice, acesta, fără doar și poate, rămâne a fi stabil, păstrându-și caracteristicile proprii spațiului bulgar în ansamblu.

2. Ritualurile calendaristice practicate în așezările «fiice» ale etniei bulgare din Republica Moldova reflectă componentele de bază ale structurii sărbătorilor anuale în localitățile «name» din Bulgaria.

3. Calendarul popular al etniei bulgare din Republica Moldova are particularități proprii sistemului de sărbători, ritualuri și obiceiuri practicate în regiunile de est ale Bulgariei, demonstrând în același timp originalitatea trăsăturilor regionale și locale.

4. Aflarea într-un mediu alolingv a fost, după cum vedem, factorul care a facilitat interacțiunea și apropierea între coloniștii bulgari din diversele grupe etnografice, ceea ce a găsit reflectare și în calendarul popular: unele ritualuri și obiceiuri au fost reciproc împrumutate, de data aceasta pe teritoriul Basarabiei.

5. Locuirea îndelungată în depărtare de patria istorică conduce în mod inevitabil la pătrunderea în cultura populară a elementelor din culturile etniilor și grupurilor etnice de contact, dar apariția unor astfel de elemente nu constituie o împrumutare mecanică. Sunt asimilate doar componentele de ritualuri, care corespund concepției, mentalității tradiționale a bulgarilor și se înscriu în paradigmele tipologice ale ritualurilor calendaristice populare pentru a substitui anumite elemente în curs de dispariție sau pentru a întregi unele complexe rituale cu detalii potrivite după sens și structură.

6. Obiceiurile și tradițiile populare au îndeplinit și îndeplinesc pentru diaspora bulgară funcția de delimitare etnică și contribuie la menținerea conștiinței naționale în condițiile unor transformări frecvente în mediul politic și social al regiunii în care e situată Republica Moldova. Caracterul stabil al acestui sistem se datorează și ambianței ortodoxe în care s-au pomenit coloniștii bulgari.

7. Aflarea în decurs de secole sub jugul otoman a și servit, după toate probabilitățile, drept una din premisele că componentele ritualurilor și obiceiurilor idolatrice, împotriva cărora au luptat preoții, implementându-le în sărbătorile proprii, la o anumită etapă bulgarii au început a le percepe ca parte componentă a credinței ortodoxe, ca simboluri, prin care ei se deosebesc de înrobitori. Statorniciți odată pe teritoriul Basarabiei, coloniștii nimeresc într-un mediu de coreligionari. Pe de o parte, ritualurile și obiceiurile idolatrice devin obiect de urmărire din partea clerului. Pe de altă parte, noua ambianță contribuie, într-o anumită măsură, și la conservarea elementelor idolatrice în obiceiurile populare (în calendarul popular, de exemplu, care e strâns legat de cel bisericesc). Pe lângă aceasta, într-un mediu cultural eterogen cu o credință ortodoxă comună aceste elemente devin drept semne distinctive, semne de apartenență la propria etnie.

Implementarea rezultatelor cercetării. Acestea pot fi utilizate la întocmirea manualelor pentru școlile cu un contingent de elevi de etnie bulgară la obiectul «Istoria, cultura și tradițiile poporului bulgar».

Aprobarea lucrării. Rezultatele cercetării au fost aprobate la 12 conferințe științifice (din ele 11 cu titlu internațional) care și-au desfășurat lucrările în orașele Sliven (Bulgaria), Odesa (Ucraina), Chișinău, Comrat.

Publicațiile la tema tezei de doctor. O bună parte din tezele și componentele studiului au fost prezentate în 22 de articole științifice, dintre care 3 au fost publicate în reviste acreditate de Consiliul Național de Acreditare și Atestare din Republica Moldova.

Volumul și structura tezei: Introducere, trei capitole, Concluzii și recomandări, Bibliografie din 223 de titluri, 5 anexe. Volumul textului de bază al tezei – 150 de pagini.

Cuvinte-cheie: ritualuri calendaristice, bulgarii din Republica Moldova, sărbători populare, folclor ritual, obicei, ritual, credință populară.

CONȚINUTUL PRINCIPAL AL TEZEI DE DOCTOR

În **Introducere** au fost realizate următoarele deziderate: motivată actualitatea lucrării; examinat gradul de studiere a acestei teme și noutatea științifică a cercetării; formulate scopurile și obiectivele; prezentate rezultatele științifice principale propuse pentru susținere; indicate sursele utilizate; determinat cadrul cronologic, precum și principiile de selectare a localităților pentru cercetare; relevată semnificația teoretică și valoarea aplicativă a studiului; expusă succint structura acestuia.

În **capitolul 1. „Studierea ritualurilor calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova în sec. XIX – începutul sec. XXI”** a fost studiată istoriografia privitor la tematica sărbătorilor calendaristice și a obiceiurilor practicate de bulgarii din Republica Moldova în contextul cercetării etnografice a calendarului popular al bulgarilor basarabeni și al populației bulgare din metropolă.

În **paragraful 1.1. „Calendarul popular tradițional al bulgarilor: studierea și structura lui”** este descrisă succint cercetarea ritualurilor calendaristice pe teritoriul etnic bulgar, caracteristica generală a structurii și a particularităților de bază ale calendarului popular tradițional.

Primele informații despre ritualurile calendaristice apar în literatura bulgară veche în sec. IX. Descrierea unor ritualuri aparte, a semnelor și acțiunilor magice demonstrează, de regulă, atitudinea negativă a credincioșilor față de rămășițele păgânismului, precum și faptul că biserica creștină, care încearcă să le elimine, impunând sărbătorile proprii asupra celor idolatrice, nu reușește să soluționeze această problemă până în sec. XVIII, ba chiar și mai târziu [18, p. 89-91].

Interesul sistemic față de cultura poporului bulgar începe a se manifesta la începutul sec. XIX și inițial este îndreptat spre creația populară poetică orală. Această perioadă e considerată drept una patriotică, deoarece înregistrările de cântece, povești, proverbe și zicători au avut menirea de a

ridica moralul poporului bulgar, conștiința sa, de a demonstra că și el are regatul său, istoria sa, cultura sa [23, p. 38].

După eliberarea Bulgariei în 1878 eforturile pentru culegerea de materiale folclorice și etnografice, activitatea savanților pentru generalizarea, sistematizarea și tratarea lor științifică iau amploare. Sunt editate o serie de culegeri de cercetări etnografice și opere de artă populară.

Un aport deosebit de important în știința etnografică bulgară, inclusiv în studierea calendarului popular, aduce savantul Dimităr Marinov. Activitatea sa de colectare o începe în anii '70 ai sec. XIX. Materialul de teren voluminos acumulat de el în diferite regiuni ale Bulgariei servește drept bază fundamentală pentru cercetările ulterioare în domeniul culturii populare, atât spirituale, cât și a celei materiale. În anul 1914 apare prima ediție a cărții sale „Credința populară și obiceiurile populare religioase” [24]. În carte sunt descrise detaliat viziunile mitologice ale poporului despre obiectele și fenomenele lumii înconjurătoare, despre credință și obiceiuri; o bună parte din lucrare este dedicată calendarului popular. Descrierile sărbătorilor calendaristice se deosebesc prin completitudine, ele sunt însoțite de texte din cântecele de ritual, de sute de anexe: fotografii și desene ce redau aspectul unor pâini de ritual, ouă de Paști, rechizite de ritual și personaje. Prezintă interes faptul că tot în această carte descoperim date referitor la unele sărbători populare, precum și imagini ale unor pâini de ritual din satul Tvârdița (Republica Bulgaria), de unde pe timpuri s-au strămutat în Basarabia strămoșii locuitorilor de astăzi din satul Tvardița (Republica Moldova).

În prima jumătate a sec. XX apar lucrări generalizatoare în domeniul sărbătorilor și obiceiurilor calendaristice. Cunoscutul cercetător bulgar al folclorului, etnografiei, istoriei literaturii Mihail Arnaudov, de asemenea, studiază ritualurile calendaristice, un loc important în creația sa ocupă studierea folclorului ritual [15]. Ciclul anual de sărbători calendaristice și obiceiuri în ansamblu este prezentat în cartea sa „Sărbătorile populare bulgare” [14].

Sistemul ritualurilor de sărbătoare bulgare este examinat sub toate aspectele și de renumitul savant Hristo Vakarelski în cartea sa „Obiceiurile bulgare de sărbătoare” [16], precum și în lucrarea cu caracter generalizator apărută mai târziu „Etnografia Bulgariei” (17).

După cel de-al doilea război mondial în cadrul Academiei de Științe a Bulgariei este creat Institutul de etnografie, unde de atunci încoace își desfășoară activitatea sistematică colectivele de savanți. Drept dovadă a investigațiilor înfăptuite servește seria de cercetări regionale sub genericul „Studii etnografice în Bulgaria”. În culegerile din această categorie savanții publică un șir de lucrări în care abordează sub toate aspectele probleme de actualitate ale culturii populare materiale și spirituale (inclusiv ritualurile calendaristice) din diferite regiuni ale Bulgariei.

Un eveniment important în dezvoltarea științei etnografice bulgare constituie editarea în anii '80 ai sec. XX a lucrării fundamentale în trei volume „Etnografia Bulgariei”. Această operă colectivă de proporții cuprinde cercetări

care reflectă diferite componente ale culturii populare tradiționale. În cel de-al treilea volum, de exemplu, dedicat culturii spirituale, e introdus un compartiment referitor la ritualurile calendaristice [18].

Savanții bulgari au editat, de asemenea, un șir de lucrări, în special, despre anumite sărbători populare și complexe de ritual.

În calendarul popular bulgar, de obicei, se evidențiază trei straturi principale.

Primul cuprinde cele mai vechi, păgâne după esența lor, elemente și credințe populare.

Al doilea reprezintă sărbătorile dedicate sfinților creștini, Maicii Domnului și lui Isus Hristos. Elementele idolatrice după creștinare capătă nuanțe bisericești. Este vorba despre așa-numita ortodoxie habituală, sau păgânism ortodox, drept exemple pot servi rămurelele de salcie sfințite în biserică de Florii sau *curban-ul* sfințit (sacrificare).

Al treilea strat îmbină elementele canonice bisericești creștine ce țin de sfera cultului.

Tradiționalul calendar popular bulgar, fără doar și poate, este legat de succesiunea firească a anotimpurilor, însă după caracterul său el este unul agricol, plugăresc, deoarece în percepția poporului ciclicitatea activității agricole are o importanță predominantă. Asupra evoluției istorice a calendarului au influențat atât percepțiile magice, credințele populare și cultele din antichitate, cât și creștinarea populației. Periodicitatea diverselor activități agricole care s-au fixat în reprezentările și ritualurile populare corespunzătoare, cu toate că este legată de anumite date astronomice și bisericești, prevalează, totuși, în calendarul popular [18, p. 120].

În paragraful 1.2. „**Ritualurile calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova în sursele și literatura științifică**” sunt examinate atât publicațiile științifice, precum și materialele presei periodice, în care este abordată această problematică. Întrucât pe parcursul a mai multor ani bulgarii basarabeni au locuit într-un stat comun, schimbările produse în cultura spirituală, de asemenea, au fost comune. De bună seamă, pentru bulgarii dintre Prut și Nistru comune au fost și sursele ce reflectau situația în care se află cultura acestei etnii. Reieșind din aceste considerente, în cadrul studierii calendarului popular al bulgarilor din Moldova am găsit că e necesar să examinăm sursele cu referire la întreaga comunitate a bulgarilor basarabeni (adică utilizăm și date despre bulgarii care actualmente locuiesc în Ucraina).

Revista bazei istoriografice este precedată de **o scurtă informație istorică-demografică** despre strămutarea bulgarilor și stabilirea lor în Stepa Bugeacului. Această temă este abordată de cercetători curând după începutul migrației în masă, două din cele mai considerabile valuri fiind legate de războaiele ruso-turce din anii 1806–1812 și 1828–1829. Pe parcursul celor două secole această problematică a fost cercetată de mai mulți autori (A. A. Skalkowsky, N. S. Derjavin, I. I. Meșceriuc, S. Z. Novacov, I. F. Grec, N. N. Cervencov și alții), și în prezent este studiată temeinic.

Numărul populației bulgare, conform recensământului din anii 1959 și 1970, era de 2,1% din populația republicii; conform datelor din anii 1979 și 1989 – 2%. Conform datelor recensământului din 2004, în Republica Moldova locuiesc 65662 bulgari, ceea ce constituie 1,94% din toată populația [28]. Trebuie să ținem cont de faptul că în listele ultimului recensământ nu a fost inclusă populația de pe Malul stâng al Nistrului, iar în această regiune este situat unul dintre cele mai mari sate bulgărești – Parcani. O parte considerabilă a populației bulgare din țara noastră o formează locuitorii orașelor – 29447 de persoane (2,25% din toți locuitorii orașelor, 44% din toată populația bulgară). Cea mai mare parte a populației bulgare și cele mai multe așezări de locuire compactă a bulgarilor se află în raionul Taraclia.

În domeniul cercetării etnografiei bulgarilor basarabeni cea mai importantă lucrare, fără îndoială, este articolul cu caracter istoriografic publicat în 1993 de E. Capațana „Studierea etnografică a populației bulgare din guberniile de sud ale Imperiului Rus din sec. XIX – începutul sec. XX” [3]. Autorul încearcă să sistematizeze literatura existentă la tema dată și să introducă în circuitul științific surse etnografice noi. În articol se vorbește despre aceea că, deși cercetătorii, care primii au început să studieze această grupă etnică, „și-au concentrat atenția principală asupra cercetărilor statistice și economice, totuși, în prima treime a sec. XIX a început și acumularea materialului etnografic ...” [3, p. 170]. În consecință, autorul remarcă două direcții de bază în acest proces: locul principal îl ocupă colectarea și popularizarea cunoștințelor etnografice despre bulgarii din Rusia (activități desfășurate, de regulă, de neprofesioniști), iar cea de-a doua direcție este legată de începutul activității societăților științifice, care au contribuit la implementarea metodelor științifice de cercetare [3, p. 181-182].

Publicațiile, ale căror autori se preocupau de studierea vieții în coloniile bulgare din Bugeac, au început să apară în prima jumătate a sec. XIX și erau dedicate, în cea mai mare parte, descrierii modului de trai, moravurilor, formației economice, colectării de date statistice. La finele acestei perioade și în cea de-a doua jumătate a sec. XIX, edițiile societăților științifice și organizațiilor bisericești încep să publice articole (scrise, de regulă, de profesori sau de preoți) despre anumite obiceiuri și ritualuri din unele sate bulgărești.

La începutul sec. XX apare cartea lui I. Titorov despre bulgarii basarabeni [26], în care este descris și un șir de sărbători și obiceiuri calendaristice, precum și câteva cântece rituale. Autorul amintește de așa-ziii kukery, numind ritualul drept unul straniu și dispărut demult. Cât privește obiceiul de pomenire a morților în „*Мъртвия Великден*”, Titorov nu-l consideră ca fiind unul de proveniență bulgară [26, p. 264].

În 1914 iese de sub tipar prima, și deocamdată unica, fundamentala lucrare despre etnografia coloniștilor bulgari din Rusia – cartea lui N.S. Derjavin „Coloniile bulgare din Rusia” [1]. Spre deosebire de unii predecesori, Derjavin se bazează pe observațiile proprii și întotdeauna le însoțește cu indicarea localităților concrete în care a efectuat cercetările. E locul să

remarcăm că în investigațiile sale savantul își concentrează atenția asupra modului de trai și asupra limbii bulgarilor din regiunea Mării Azov și din gubernia Herson, iar din localitățile de astăzi încadrate în cercetările noastre Derjavin menționează numai satul Parcani.

Câțiva ani mai târziu editează o carte despre bulgarii basarabeni V.Diacovici [19]. Lucrarea conține un capitol dedicat sărbătorilor populare, în care autorul descrie un șir de ritualuri calendaristice însoțite de comentarii succinte, anexează cântecele de ritual respective. V. Diacovici deseori se servește de informațiile dobândite de Titorov, Derjavin, precum și de materialele din culegerile recent apărute de cântece populare bulgărești din Basarabia.

În a doua jumătate a sec. XX un aport considerabil în studierea etnografică a bulgarilor basarabeni aduce cercetătoarea rusă L.V. Markova. Printre lucrările sale dăm de un articol referitor la ritualurile calendaristice ale bulgarilor din această regiune, în care sunt incluse și informații din unele sate de pe teritoriul Moldovei [10]. În urma confruntării cu ritualurile din Bulgaria au fost descoperite careva interacțiuni în acest domeniu cu etniile și grupurile etnice conlocuitoare, de asemenea, s-a ajuns la concluzii importante privind starea generală și evoluția calendarului popular, precum și a unor sărbători calendaristice ale bulgarilor basarabeni. În special, savanta scrie că deosebiri etnografice în interiorul satelor nu au fost depistate [10, p. 152] și remarcă tendința de unificare a diferitor grupe etnografice [10, p. 165]. În același timp se constată că stabilitatea ciclului anual în ansamblu se datorează conservării variantelor locale [10, p. 165]. L.V. Markova menționează unele împrumutări din sărbătorile de masă, dintre care cele mai învederate – din ritualurile de Anul Nou: formele moldovenești și ucrainene de urături, colinde, cântece, elemente din „Plugușor” și „Malanca” (autorul explică acest lucru prin frumusețile acestor ritualuri) [10, p.165]. Este evidențiată stabilitatea tradițiilor proprii la bulgarii și moldovenii care locuiesc împreună în satele cu populație mixtă (satul Valea-Perjei, spre exemplu) (10, p. 161). Pentru prima dată s-a ajuns la concluzia că ritualul „Gherman”, caracteristic pentru Câmpia Dunării, a prins rădăcini și la originarii din Bulgaria de Sud-Est (excepție fiind satul Tvardița) [10, p. 165].

Cunoscutul cercetător moldovean V.S. Zelenciuc, de asemenea, a abordat tema care ne interesează. În una din cărțile sale, pe lângă informația cu privire la strămutarea și stabilirea bulgarilor pe teritoriul Basarabiei, găsim și concluzii despre ciclul de ritualuri calendaristice și credințe populare care, după spusele autorului, „s-a schimbat semnificativ și spre sfârșitul sec. XIX deja nu mai avea analogii exacte cu ritualurile calendaristice din Bulgaria. Au fost pierdute multe ritualuri, legate de păstorit, au căpătat o dezvoltare continuă obiceiurilor și credințele ce reflectă plugăritul, au apărut trăsături eterogene, împrumutate de la populația moldovenească și ucraineană” [2, p. 191-192].

Începutul anilor '90 din sec. XX este marcat prin creșterea interesului față de istoria, tradițiile și cultura bulgarilor basarabeni. După formarea în 1989 în structura Academiei de Științe a Moldovei a unei secții de profil care

se ocupa de problemele cercetării diasporei bulgare, a fost editat un șir de culegeri de articole, în care s-a găsit spațiu, inclusiv, și pentru materiale etnografice ce țin de problemele ritualurilor calendaristice. În prima culegere de acest fel este publicat articolul sus-menționat semnat de E. Capațana cu caracter istoriografic despre etnografia bulgarilor din Moldova și Ucraina [3]. Cea de-a doua, de asemenea, cuprinde câteva articole în care, într-un fel sau altul, sunt abordate probleme referitor la ritualurile calendaristice. S.Z. Novacov și E.G. Beleanina prezintă câteva materiale de pe urma cercetărilor sociologice cu privire la gradul de păstrare a sărbătorilor populare și la atitudinea față de ele a diferitor grupe de vârstă [12]. L.V. Markova, vorbind despre evoluția tradiției etnice, evidențiază stabilitatea ciclului calendaristic de obiceiuri, care câteodată e mai înaltă decât în patria istorică, iar o păstrare chiar și mai bună a unor ritualuri și obiceiuri s-a înregistrat și în locurile strămutării repetate a bulgarilor (adică deja pe teritoriul Basarabiei). În același timp cercetătoarea remarcă și prezența la bulgarii strămutați a unor elemente din ritualurile moldovenilor și ucrainenilor [11].

Tot în această perioadă apar primele cercetări efectuate de E.S. Soroceanu, în care este abordată și tema ce ne interesează. În lucrările dumneai cu caracter etnologic și etnolingvistic sunt descrise detaliat și analizate ritualurile calendaristice ale bulgarilor basarabeni. Mai întâi de toate, trebuie să menționăm articolul despre sărbătorile și ritualurile de iarnă publicat în 1995 [13, p. 92-106]. Cercetarea este bazată pe materiale de teren culese de autor în 4 sate bulgărești (dintre care două – Chirsova și Tvardița, se află pe teritoriul Republicii Moldova). În articol este descris ciclul de iarnă de la ziua Sf. Andrei până la sărbătoarea *Babinden*; este dezvăluită structura ritualurilor care sunt confruntate cu cele din metropolă și cu cele ale etniilor și grupurilor etnice învecinate (pentru prima dată, de exemplu, se vorbește despre asemănarea acțiunilor de ritual practicate de bulgari la sărbătoarea Sf. Andrei și a ritualului moldovenesc „Păzitul usturoiului”); se analizează starea actuală și funcționarea obiceiurilor. În 2013 același autor publică un material cu privire la ciclul de sărbători de primăvară la bulgarii din Basarabia [25, p. 408-420]. În lucrările etnolingvistice ale cercetătoarei dedicate terminologiei rituale bulgărești și găgăuze este prezentată descrierea sărbătorilor calendaristice; sunt fundamentate concluziile importante despre similitudinea ritualurilor calendaristice la bulgari și găgăuzi.

Autorul acestor rânduri a publicat în diferite ediții un șir de materiale comparative cu privire la ritualurile calendaristice în localitățile „fiice” și, respectiv, „mame” din Moldova și Bulgaria [21; 20; 8], precum și câteva articole despre unele cicluri și complexe de ritual la bulgarii din Moldova și Ucraina: despre sărbătorile de vară [22], ritualurile de Anul Nou [6], sărbătoarea *Babinden* [27], săptămâna Rusaliilor [4], ritualurile de invocare a ploii [7], Sărbătorile lupilor [5] și altele.

În paragraful 1.3. „**Concluzii la capitolul 1**” este generalizată descrierea succintă a surselor și literaturii la tema cercetării noastre:

1. Informațiile din sec. XIX sunt prezentate, în cea mai mare parte, de profesori și preoți, și deseori au un caracter disparat, însă, comparate cu alte date și abordate destul de critic, ele pot servi drept surse suplimentare pentru identificarea momentelor principale ale evoluției calendarului popular al bulgarilor din Basarabia.

2. Cercetările științifice de la începutul sec. XX, în opinia noastră, sunt incomplete atât din punctul de vedere al cerințelor de actualitate ale științei, cât și pentru soluționarea problemei abordate de noi. Materialele publicate de I. Titorov și V. Diacovici au, în fond, un caracter nesistemic, descriptiv și nu sunt aranjate după un anumit criteriu, în ele rareori putem găsi referiri la localitățile care au servit drept surse de informații. În cercetarea sărbătorilor populare în coloniile bulgărești din Rusia, efectuată de N.S. Derjavin, practic, nu sunt identificate localitățile de pe teritoriul Republicii Moldova din zilele noastre.

3. În lucrările savanților din a doua jumătate a sec. XX – începutul sec. XXI sunt abordate, fie doar anumite aspecte ale ritualurilor calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova, fie că sunt prezentate materiale numai din unele sate aparte.

Capitolul 2. „Ritualurile calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova” cuprinde trei compartimente de bază.

În paragraful 2.1. „**Metodologia studierii ritualurilor calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova**” sunt examinate direcțiile științifice în etnologie și unele științe conexe, metodologia cărora a fost aplicată, într-o anumită măsură, în actuala lucrare (evoluționismul, difuzionismul, funcționalismul, structuralismul, direcția hermeneutică, școala de etnolingvistică din Moscova); este prezentată caracteristica metodelor de colectare și de analiză a datelor care au fost utilizate în cadrul cercetărilor noastre. În același timp considerăm că este imposibil să ne limităm doar la un singur procedeu metodologic de tratare a problemei, deoarece însăși structura materialului acumulat – caracterul polietnic al regiunii studiate, numeroasele strămutări și influențele culturale reciproce asupra etniilor conlocuitoare din regiune, necesită anume o abordare complexă a procesului de cercetare.

Aceste sarcini nu pot fi realizate fără aplicarea *metodei interdisciplinare*, deoarece colectarea doar a materialului etnografic nu ne poate oferi o imagine completă a subiectului cercetării fără date istorice, sociologice, etnolingvistice, dialectologice, folcloristice, etnopsihologice.

Sarcinile și etapele de lucru diferite au condus la aplicarea anumitor *metode*. Cu ajutorul *analizei surselor statistice și de arhivă* au fost identificate așezările în care bulgarii constituie majoritatea sau o parte semnificativă a populației. Prin intermediul metodei *istorice* au fost identificate așa-numitele așezări „primare” ale „coloniștilor transdanubieni”, adică acele în care s-au stabilit refugiații veniți direct de pe teritoriul Bulgariei de astăzi. În afară de aceasta, am selectat trei localități din Bulgaria, care sunt localități „mame” pentru trei așezări din Republica Moldova.

Următoarea etapă de lucru, cea de bază, sunt *cercetările de teren*. Colectarea materialului de teren a fost efectuată cu ajutorul *interviewării și audiofixării* conform unui chestionar special elaborat cu această ocazie.

După finalizarea cercetărilor de teren au fost utilizate *metodele* corespunzătoare de *prelucrare a materialului*.

Metoda descriptivă-narativă joacă un rol important în cercetarea noastră, deoarece prin mijlocirea acesteia se creează baza care face posibile acțiunile ulterioare de confruntare și generalizare a materialului.

Aplicarea *metodei istorice-comparative* ne-a permis să stabilim direcțiile de bază de interacțiune în domeniul de cercetare a comunității bulgare cu alte etnii și grupuri etnice din Republica Moldova; să urmărim dinamica evoluției mai multor sărbători calendaristice și tradiții; să evidențiem dispariția sau, dimpotrivă, stabilitatea anumitor ritualuri sau elemente ale acestora (în raport cu analogiile din metropolă), precum și apariția inovațiilor.

Aplicarea *metodei tipologice* facilitează explicarea cauzelor de apariție a unor astfel de inovații, deoarece coabitarea îndelungată a popoarelor cu tipuri asemănătoare de formații social-economice care conduc la dezvoltarea ritualurilor cu funcții similare, în mod firesc înlesnește acest proces.

Pe de altă parte, datorită aplicării metodei *structurale* devine clar faptul că acest proces este unul selectiv, și conștiința oamenilor acceptă doar acele practici rituale, care se încadrează în structura deja existentă a obiceiurilor și reprezentărilor. Datorită *analizei tuturor componentelor* unui sau altui ritual și a legăturilor lor interioare, această metodă face posibilă și identificarea mai amplă a funcțiilor și a semnificării ritualului.

Cu siguranță, un aspect important al oricărui ritual este reflectarea acestuia prin intermediul limbii. Pentru a studia această parte componentă a ritualului s-a pus în aplicare metoda *analizei terminologice*.

Paragrafele doi și trei (2.2. „Sărbătorile, ritualurile și obiceiurile de iarnă” și 2.3. „Sărbătorile, ritualurile și obiceiurile de vară”) prezintă descrierea acestor cicluri de sărbători în ordine cronologică, începând cu sărbătoarea *Dimitrovdan* până la sărbătoarea *Gherghiovdan* (ciclul de iarnă) și de la sărbătoarea *Gherghiovdan* până la sărbătoarea *Dimitrovdan* (ciclul de vară). În etnologia bulgară există diferite clasificări ale anotimpurilor: acestea sunt divizate în două, trei sau patru cicluri. Cu toate acestea, în concepția poporului, ca urmare a tradiției, anul este divizat în două semestre: de iarnă și de vară – care sunt despărțite de două sărbători mari în cinstea Sfântului Dumitru și Sfântului Gheorghe. „Ziua Sfântului Gheorghe la slavii de sud era considerată drept începutul noului an pastoral, începutul pășunatului de vară al vitelor și al sezonului de muls. Astfel de idei împărtășeau și românii, și grecii, și slavii din est. <...> De ziua Sf. Gheorghe era legată și remunerarea ciobanilor și argaților, încheierea contractelor noi cu ei, precum și redistribuirea pășunilor aflate în posesia comunității. De aceea anul în tradiția populară a slavilor de sud e divizat în două anotimpuri: vara – de la ziua Sf. Gheorghe până la ziua Sf. Dumitru și iarna – de la ziua Sf. Dumitru până la

ziua Sf. Gheorghe. Același lucru a fost observat și la români. Divizarea anului în două anotimpuri ține de cultura antică a oieritului în regiunea balcanică-carpatică” [9, p. 37].

Materialul propus conține nu doar caracteristicile acțiunilor rituale, ci și diverse forme de folclor, parte integrantă a acestora, precum și analiza semanticii practicilor rituale și a terminologiei rituale aferente.

În paragraful 2.4. „**Concluzii la capitolul 2**” sunt indicate următoarele momente:

1. Conținutul ciclului anual de ritualuri practicate de bulgarii din Republica Moldova confirmă gradul înalt de conservare a acestora și, în special, caracterul agrar al calendarului popular.

2. În sărbătorile și obiceiurile de iarnă predomină acțiunile rituale condiționate de magia inițială, magia primei zile, precum și previziunile, ghicitul și elementele cu orientare producătoare, urările de sănătate, prosperitate și fertilitate. Percepția acestei etape ca una de cotitură în timpul natural, precum și ideea fertilității se reflectă în măsura convenită și în cântecele rituale.

3. Legătura strânsă între ritualurile calendaristice și activitățile în domeniul agriculturii se manifestă și în prevalarea obiceiurilor cu funcții producătoare și de protecție în perioada în care pe primul plan se impun grijile cotidiene pentru recolta viitoare.

4. Un loc important în calendarul popular bulgar îl joacă ciclul de sărbători pascale direct legat de cultul strămoșilor trecuți în neființă care, fiind un fel de mediatori între lumea celor vii și virtuțile pământului, trebuie să-i ajute agricultorului în această perioadă dificilă.

5. Sărbătorile de vară se disting prin numărul lor relativ mic, însă majoritatea din ele sunt destul de stabile. Calendarul agricol condiționează cele mai importante scopuri și semantica lor – protecția semănăturilor și a oamenilor de calamitățile naturii și de boli, asigurarea sănătății și fertilității în cel mai larg sens al cuvântului.

6. Sărbătorile din etapa finală a ciclului de vară poartă semnele recunoștinței, care se manifestă prin prezentarea ca ospăț a primelor fructe coapte în acest răstimp și așa-ziselor „*curbane*”.

Capitolul 3. „Caracteristica istorică-comparativă a ritualurilor calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova și Republica Bulgaria”. Confruntarea rezultatelor obținute constituie o parte importantă și necesară a studiului nostru, deoarece fără acest procedeu identificarea schimbărilor, care s-au produs în calendarul popular al bulgarilor din Republica Moldova, ar fi fost imposibilă. În acest capitol se face încercarea de a compara ritualurile calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova cu ritualurile practicate în localitățile metropolei, precum și cu cele ale etniilor și grupurilor etnice conlocuitoare (moldoveni, ucraineni, găgăuzi, ruși). În afară de aceasta, a fost utilizat numărul redus de surse ce datează din sec. XIX–XX,

care ne-au permis, într-o anumită măsură, să urmărim procesul de transformare a unor realități rituale pe parcursul perioadei studiate.

Paragraful 3.1. **„Caracteristica istorică-comparativă a ritualurilor calendaristice ale bulgarilor prin exemple din așezările „mame” și „fiice”** se bazează, în fond, pe materialele de teren culese de autor în trei localități din Republica Moldova și, respectiv, în altele trei din Bulgaria, de altfel, „mame” pentru acestea: s. Chirsova (RM) și s. Jeravna (RB), s. Korten (RM) și s. Corten (PB), or. Tvardița (RM) și or. Tvârdița (RB). Au fost, de asemenea, folosite informații publicate în presa periodică, date de arhivă din muzeele de etnografie regională situate în localitățile menționate, teze de diplomă dedicate cercetărilor etnografice și dialectologice care se referă la tema studiului. În consecință, autorul a publicat trei articole comparative [20; 21; 8] care, în formă generalizată, constituie baza acestui paragraf.

Sărbătorile calendaristice și obiceiurile din cele trei perechi de localități sus-menționate sunt comparate pe parcursul întregului ciclu anual. Confruntarea este efectuată în contextul materialelor disponibile și pentru alte așezări din Republica Moldova și Republica Bulgaria, care sunt incluse în studiul nostru. De asemenea, sunt prezentate informații din surse mai timpurii, care permit, într-o anumită măsură, de a identifica modificările care s-au produs în unele ritualuri de-a lungul timpului. O deosebită atenție s-a acordat practicilor rituale, care nu se suprapun în așezările „mame” și „fiice”, cum ar fi, de exemplu, „păzitul usturoiului” în ajunul sărbătorii sf. Andrei sau colindatul cu ocazia sărbătorilor de Anul Nou.

În paragraful 3.2. **„Rudimentele reprezentărilor populare precreștine ale bulgarilor din Republica Moldova și Republica Bulgaria referitor la unele sărbători și ritualuri calendaristice”** sunt examinate sub aspectul istoric-comparativ astfel de complexe rituale de origine idolatrică, precum Sărbătorile lupilor, obiceiul de a umbla din casă în casă cu uratul la Anul Nou, sărbătoarea *Babinden*, săptămâna Rusaliilor și ritualurile de invocare a ploii. Aceste sărbători, ritualuri, precum și credințele populare legate de ele sunt analizate în mod separat, deoarece acestea, în opinia noastră, prezintă un interes deosebit din punctul de vedere al particularităților etnice ale culturii spirituale tradiționale. În legătură cu aceasta este prezentată o caracteristică mai amplă a practicilor rituale corespunzătoare, sunt examinate structura, evoluția și locul lor în sistemul de ritualuri calendaristice ale întregului popor bulgar. Sunt prezentate mărturiile istorice disponibile și materiale ce țin de cercetările moderne, care ne permit să identificăm trăsăturile generale și speciale, detaliile dispărute și inovațiile apărute în contextul evoluției calendarului popular al bulgarilor basarabeni.

În paragraful 3.3. **„Concluzii la capitolul 3”** sunt prezentate rezultatele comparației:

1. Ritualurile calendaristice în satele „fiice” ca sistem își **păstrează** caracterul general bulgar, deși au avut de suferit anumite modificări, ceea ce e absolut firesc.

2. Pretutindenii **au dispărut** tradițiile legate de așa-numitul *bădnic* (un trunchi de lemn care arde în vatră în ajunul Crăciunului). Încetul cu încetul se uită ghicitul fetelor cu inelele de căsătorie (cu excepția or. Taraclia și s. Chirsova). Procesiunile pe care le organizau cetele de mascați la etapa inițială a Postului Mare s-au păstrat doar în amintirile reprezentanților generației mai în vârstă din s. Chirsova despre unele elemente din jocurile practice pe timpuri de așa-zisii *kukeri*. Doar în acest sat este marcată și sărbătoarea dedicată bovinelor, care urmează după Anul Nou (*Silvestria*). De regulă, mai modest decât în satele „mame” sunt prezentate și pâinile rituale.

3. Ca urmare a locuirii îndelungate în afara hotarelor patriei istorice la bulgarii din Republica Moldova **apar** unele obiceiuri noi sau elemente ale acestora, care, de altfel, nu încalcă integritatea sistemului bulgar de sărbători calendaristice, deoarece prin semantica lor acestea se aseamănă cu obiceiurile bulgare corespunzătoare:

a). Ritualul răspândit pretutindenii (cu excepția s. Parcani) „Păzitul usturoiului” în ajunul sărbătorii *Andreevden* adesea este comparat cu șezătorile tradiționale;

b). Colindatul „cu steaua” de Crăciun, răspândit în mediul bulgarilor basarabeni, se aseamănă cu vizitele pe la casele sătenilor, pe care le săvârșeau cete de băieți în ajunul Crăciunului în s. Korten (RB), și cu tradiția de Anul Nou „*survakane*” (sorcoveală) practică pe întreg teritoriul Bulgariei;

c). Uratul cu prilejul sărbătorilor de Anul Nou în satele bulgărești din Republica Moldova include trăsături caracteristice tradițiilor moldovenești cunoscute „Plugușorul” și „Capra”.

4. Cercetările ritualurilor calendaristice ale găgăuzilor confirmă nu doar asemănarea lor cu sărbătorile și obiceiurile calendaristice ale bulgarilor, dar, practic, și structura de împrumutări de același tip.

5. Ritualul „*Gherman*”, care nu a fost înregistrat în localitățile „mame”, se pare că a fost împrumutat (cu excepția s. Tvardița) deja în Basarabia de la «coloniștii transdanubieni», originari din zona geografică de răspândire a acestuia – Câmpia Dunăreană.

6. În unele cazuri sunt evidente doar împrumutările de denumiri (de exemplu, „Maslenița” rusească), cât privește însă caracterul sărbătorii ca atare, acesta rămâne de natură pur bulgară.

7. Pe de altă parte, uneori termenii bulgărești sunt păstrați, însă ritualurile sau semantica acțiunilor suferă schimbări. La *Sofinden* (luni, o săptămână după Paști), de exemplu, în satele basarabene, spre deosebire de satele „mame”, în care au fost efectuate cercetările, oamenii se duc la cimitir și îi pomenesc pe cei morți.

8. Ceva mai bine decât în localitățile „mame” s-au păstrat în satele „fiice” ritualurile sau unele elemente ale acestora, care sunt legate de cel mai vechi strat, adică cel idolatric, al culturii populare, cum ar fi, de exemplu, sacrificarea găinii negre pentru a se proteja de ciumă, *Babinden*, săptămâna Rusaliilor, «curbanul» satului etc.

9. Asemănarea ritualurilor calendaristice în localitățile „mame” și „fiice” este deosebit de evidentă în păstrarea unor tradiții, care s-au răspândit la nivel regional și chiar local, cum ar fi „jocurile kukerilor” sau „Ihtimă” (sărbătoarea Sf. Eufimie) în satele Jeravna și Chirsova.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Drept urmare a faptului că bulgarii din Basarabia de-a lungul anilor trăiesc în afara hotarelor etnice ale Bulgariei calendarul lor popular a avut de suferit, suferă și în prezent modificări firești. Interdependența în sfera culturii se complică repetat datorită faptului că la deosebirile dialectice și etnografice, regionale sau locale, aduse de coloniști de pe teritoriul etnic bulgar, se suprapune întreaga diversitate a patrimoniului cultural al etniilor și grupurilor etnice de contact din sudul Basarabiei. Unele obiceiuri dispar, altele sunt supuse schimbărilor; în același timp apar altele noi, sau elemente ale acestora proprii popoarelor învecinate, înainte de toate moldovenilor și ucrainenilor (aceste modificări au fost examinate detaliat în capitolul 3, formulate concis și în *Concluzii* la acest capitol – 3.3).

Materialele cercetărilor efectuate pe teren ne dau posibilitatea de a defini unele particularități ce vizează complexul de ritualuri calendaristice ale etniei bulgare din Republica Moldova:

1. Sărbătorile și obiceiurile calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova, fără doar și poate, cu timpul au suferit transformări și se deosebesc prin gradul de conservare în localitățile respective. Cu toate acestea, ele constituie un sistem unic cu cel practicat pe întreg cuprinsul Bulgariei.

2. Structura ritualurilor calendaristice în localitățile „fiice” pe teritoriul Republicii Moldova reflectă particularitățile de bază ale calendarului popular în așezările „mame” din Bulgaria, fapt confirmat prin confruntarea materialelor expuse în capitolul 3.

3. Rezultatele studiului nostru vin să confirme presupunerea că calendarul popular al etniei bulgare din Republica Moldova are trăsături proprii sistemului de sărbători, ritualuri și obiceiuri practicate în regiunile de est ale Bulgariei, demonstrând în același timp originalitatea particularităților regionale și locale.

4. Există, în opinia noastră, anumite tendințe de a uniformiza structura ritualurilor în mediul bulgarilor din aria în care au fost efectuate cercetările. Aceste intenții se conturează în împrumutările reciproce de către originarii din diferite zone etnografice ale unor componente, de exemplu, ale obiceiului «Герман» („Gherman”).

5. Se cere menționat caracterul sistemic, prin care în calendarul popular al bulgarilor din Republica Moldova se impun anumite practici rituale care nu au analogii în ciclul de sărbători din metropolă. Noile componente în structura ritualurilor uneori le descoperim sub diferite denumiri, în diferite limbi și în diferite forme, dar pretutindeni în unul și același cadru temporal și în aceeași atașare semantică. Drept cele mai concludente exemple am putea

remarca următoarele: „Păzitul usturoiului” și ghicitul de măritiș la *Андреевден* (ziua sf. Andrei), colindatul copiilor cu «steaua» la sărbătorile de Crăciun, uratul de Anul Nou – «хъит» (hăitul) și «хъй-хъй» (hăi-hăi), «хлопка» (talanca), «коза» (capra), «Маланка» (malanca), precum și pomenirea morților la *Софинден* (Paștele blajinilor). După cum vedem, conștiința populară nu e predispusă spre a-și însuși componente întâmplătoare din calendarul popular al etniilor conlocuitoare, ci asimilează doar cele ce înlocuiesc elementele pe cale de dispariție din structura calendarului popular al bulgarilor sau cele care vin să completeze elementele deja existente, fără a încălca semantica și integritatea acestora.

6. Gradul înalt de conservare a sărbătorilor și ritualurilor calendaristice în comunitatea bulgară din Republica Moldova vine să confirme faptul că în interiorul diasporei bulgare acestea îndeplinesc funcția de delimitare etnică, fiind unul din cei mai importanți factori de consolidare a identității naționale în condițiile în care se produc multiple transformări în mediul social și politic al regiunii în care este situată Republica Moldova.

7. Cu toate că mărturiile sus-numite atestă faptul că în sec. XIX preoții din satele bulgărești din Basarabia au depus anumite eforturi pentru a combate obiceiurile considerate de ei ca idolatrice, acestea, totuși, s-au menținut, grație și bisericii ortodoxe care a știut să îmbine propriile sărbători cu altele mai vechi, provenite din epoca precreștină. Cauzele unei îmbinări atât de durabile le putem descoperi, după cât se pare, în modul de a percepe totalitatea complexelor de ritualuri și obiceiuri ca valori spirituale care se transmit din generație în generație, ca ceva «al său», „propriu”, indiferent de originea și natura acestora.

Dacă confruntăm situația actuală privitor la unele obiceiuri de proveniență idolatrică cu descrierile din sec. XIX, putem constata că lupta cu *кукерите* (mascații), spre exemplu, s-a dovedit a fi destul de eficientă; între timp credințele populare și practicile rituale legate de «*Русалии*» (Rusalii), precum și ritualurile de invocare a ploii «*Пеперуда*» (Paparuda) și «*Герман*» (Gherman) s-au păstrat mai bine. Interdependența în sfera culturii între etniile de contact locale se reflectă într-o serie de inovații înregistrate în diferite surse la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX, iar în prima jumătate a sec. XX ele capătă o răspândire mai largă. În a doua jumătate a sec. XX, pe lângă faptul de intensificare a procesului de distrugere a calendarului popular tradițional, paralel se mai produc și transformări în interiorul acestuia. Dacă pe timpuri biserica ortodoxă lupta împotriva ritualurilor idolatre, îmbinându-le cu propriile sărbători și străduindu-se să elimine tot ce i se părea necreștin, apoi în perioada sovietică autoritățile se străduiau, la rândul lor, să înlăture elementele ce țin de creștinism și chiar să intercaleze unele sărbători și obiceiuri, care își trag izvorul din idolatrie, în sistemul existent și să le adapteze la scopurile făuririi socialismului. De menționat că acest proces are loc nu doar în mediul diasporei, ci și în metropolă. Sărbătoarea în cinstea moașelor de altădată (*Бабинден*), bunăoară, se transformă în serbare a celor ce ajută lăuzele în timpul nașterii (în Bulgaria deja de ani de zile aceasta e o sărbătoare oficială

– «Ден на родилната помоц») (Ziua asistenței la naștere), iar *Трифон Зарезан* (ziua sf. Trifon), realmente, a devenit o zi a viticultorului. „Soboarele” și hramurile tradiționale ale bisericilor în zilele noastre sunt celebrate și la nivel oficial, instituindu-se drept zile ale satului sau ale orașului.

Așadar, rezultatele studiului realizat de autor ne permit să constatăm soluționarea problemei științifice formulate: complexul anual de sărbători și ritualuri calendaristice ale etniei bulgare din Republica Moldova a fost examinat din punct de vedere tipologic-structural. Datorită acestui procedeu s-a efectuat cercetarea istorică-comparativă, care a dat posibilitatea de a elucida importanța complexului ca parte componentă a culturii spirituale a poporului bulgar în ansamblu, ceea ce constituie un aport suplimentar în menținerea patrimoniului cultural al etniilor conlocuitoare din țara noastră.

În calitate de **recomandări** după finalizarea lucrărilor de cercetare am putea propune următoarele:

1. Rezultatele studiului nostru ne dau posibilitatea de a le confrunta cu practicile rituale similare ale etniilor și grupurilor etnice conlocuitoare din sudul Moldovei.
2. Se deschid perspective pentru efectuarea cercetărilor complexului de ritualuri calendaristice în satele bulgărești fondate mai târziu, deja în cadrul celei de-a doua strămutări (de data aceasta pe teritoriul Basarabiei), pe baza materialelor expuse în studiu, ceea ce ar facilita soluționarea problemei.
3. Ca temă de actualitate se impune cercetarea stării ritualurilor calendaristice în condițiile urbane, atât în localitățile cu titlu de oraș, precum Taraclia și Tvardița, cât și în municipiile principale din Republica Moldova.
4. Este posibilă utilizarea datelor acumulate în studiu de către autoritățile locale, precum și de instituțiile de învățământ și de cultură cu scopul de a reconstitui cele mai importante ritualuri în cadrul organizării unor festivaluri etnice și manifestări publice.

BIBLIOGRAFIE

În limba rusă:

1. Державин Н. С. Болгарские колонии в России. Фототипно издание. София: Мартилен, 1914. 259 с.
2. Зеленчук В. С. Население Бессарабии и Поднестровья в XIX в. (этнические и социально-демографические процессы). Кишинев: «Штиинца», 1979. 288 с.
3. Капацына Е. В. Этнографическое изучение болгарского населения южных губерний Российской империи XIX – начала XX в. В: Проблемы языка, истории и культуры болгарской диаспоры в Молдове и Украине. Кишинев, 1993, с. 169-186.
4. Ковалов А. «Русалии» в представлениях болгар Республики Молдова. В: Materialele conferinței științifice internaționale „Păstrarea Patrimoniului Cultural în Țările Europene” (Chișinău, 25-26 septembrie 2008), Chișinău, 2009, p. 244-248.
5. Ковалов А. Волчьи праздники у бессарабских болгар. В: Курсом развивающейся Молдовы. Т. 10, Москва, 2010, с. 373-383.
6. Ковалов А. Новогодние обычаи болгар Республики Молдова. В: Бесарабските българи: история, култура и език. Кишинев: «S.Ș.B», 2014, с. 302-310.
7. Ковалов А. Обряды вызывания дождя у бессарабских болгар. В: Revista de Etnologie și Culturologie. Vol. IX-X. Chișinău, 2011, с. 99-102.
8. Ковалов А. Терминология болгарской календарной обрядности в с. Кортен (Болгария) и с. Кортен (Республика Молдова). В: Българите в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Том 8. Велико Търново, 2004, с. 81-100.
9. Колева Т. А. Георгиев день у южных славян (Обычаи, связанные с животноводством). В: Советская этнография, 1978, № 2, с. 25-38.
10. Маркова Л. В. Некоторые наблюдения над развитием календарных обрядов у болгар междуречья Прута и Днестра. В: Известия на Етнографски институт и музей. Кн. XI. София, 1968, с. 151-168.
11. Маркова Л. В. Эволюция этнической традиции болгарского населения Молдовы и Украины. В: Страницы истории и этнографии болгар Молдовы и Украины. Кишинев: Știința, 1995, с. 72-84.
12. Новаков С. З., Белянина Е. Г. Традиции бессарабских болгар и проблемы сохранения их идентичности. В: Страницы истории и этнографии болгар Молдовы и Украины. Кишинев, 1995, с. 61-72.
13. Сорочану Е. С. Зимняя календарная обрядность болгар юга Молдовы и Одесской области середины XX века. В: Страницы

истории и этнографии болгар Молдовы и Украины. Кишинев, 1995, с. 92-106.

În limba bulgară:

14. Арнаудов М. Български народни празници. София: БАН, 1943. 144 с.
15. Арнаудов М. Студии върху българските обреди и легенди. Т. 2. София: БАН, 1972. 468 с.
16. Вакарелски Хр. Български празнични обичаи. София: БАН, 1943. 144 с.
17. Вакарелски Хр. Етнография на България. София: БАН, 1974. 676 с.
18. Василева М. Календарни празници и обичаи. В: Етнография на България. т. 3. София. 1985, с. 89-139.
19. Дякович В. Българската Бесарабия. София: Печатница на Акц. Д-во «Радикал», 1918. 246 с.
20. Кавалов А. Календарни празници и обичаи в гр. Твърдица, България, и с. Твардица, Република Молдова. В: История и култура болгар и гагаузов Молдовы и Украины. Кишинев, 1999, с. 190-201.
21. Кавалов А. Календарни празници и обичаи в с. Жеравна, Република България, и с. Кирсово, Република Молдова. В: Българска етнология. София, 1998, кн. 1-2, с. 128.
22. Кавалов А. Летните празници и обичаи на българите в Молдова. В: Българският език в Молдова. № 9, Комрат, 2009, с. 115-130.
23. Колев Н. Българска етнография. София: Наука и изкуство, 1987. 291 с.
24. Маринов Д. Народна вяра и религиозни народни обичаи. София, 1994. 816 с.
25. Сорочяну Е. Пролетни празници на бесарабските българи. В: България: метрополия и диаспора. Сборник по случай 65-годишнината на д.и.н. Николай Червенков. Кишинев, 2013, с. 408-420.
26. Титоров Й. Българите в Бесарабия. София: Печатница на Г. А. Ножаров, 1903. 352 с.

În limba română:

27. Covalov A. Sărbătoarea „Babinden” la bulgarii din Moldova. În: Revista de Etnologie și Culturologie. Vol. XIII–XIV. Chișinău, 2013, p. 58-62.
28. http://www.statistica.md/public/files/serii_de_timp/populatie/structura_demografica/14_pop_stab_princ_nat_1959_2004.xls (vizitat 03.03.2015).

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE

1. Кавалов А. Молдовски елементи в календарната обредност на българите в Молдова. В: Международна научно-теоретична конференция «Бесарабските българи – история и съвремие». Сливен, 1997, с. 23.
2. Кавалов А. Календарни празници и обичаи в с. Жеравна, Република България, и с. Кирсово, Република Молдова. В: Българска етнология. София, 1998, кн. 1-2, с. 122-134.
3. Кавалов А. Към въпроса за заимствувания в календарната обредност на българите в Молдова. В: *Relațiile moldo-bulgare în erosa medie și modernă*. Chișinău, 1998, p. 203-210.
4. Кавалов А. Календарни празници и обичаи в гр. Твърдица, България, и с. Твардица, Република Молдова. В: История и култура болгар и гагаузов Молдовы и Украины. Кишинев, 1999, с. 190-201.
5. Кавалов А. Гергьовден при българите в Молдова. В: Български хоризонти. Кишинев. 2001, бр. 1, с. 11.
6. Кавалов А. «Пеперуда» и «Герман» при българите в Молдова. В: Български хоризонти. Кишинев. 2002, бр. 2, с. 23.
7. Ковалов А. Терминология болгарской календарной обрядности в с. Кортен (Болгария) и с. Кортен (Република Молдова). В: Българите в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. Том осми. Велико Търново, 2004, с. 81-100.
8. Ковалов А. Рождество и колядные песни у болгар Республики Молдова. В: *Slova și muzica populară – componentă culturală a proceselor civilizatoare*. (col. red.: Luminița Drumea, et al.). Chișinău, 2008, с. 114-120.
9. Кавалов А. Летните празници и обичаи на българите в Молдова. В: Българският език в Молдова. № 9, Комрат, 2009, с. 115-130.
10. Ковалов А. Периодически издания 19-го века о «кукерах» в Бессарабии. В: Българите в Северното Причерноморие. Изследвания и материали. т. 10, Одеса – Велико Търново, 2009. с. 119-126.
11. Ковалов А. «Русалии» в представлениях болгар Республики Молдова. В: *Materialele conferinței științifice internaționale „Păstrarea Patrimoniului Cultural în Țările Europene”* (Chișinău, 25-26 septembrie 2008). Chișinău, 2009, с. 244-248.
12. Ковалов А. Волчи празници у бессарабских болгар. В: *Курсом развивающейся Молдовы*. Т. 10, Москва, 2010, с. 373-383.
13. Ковалов А. Ребенок и его социализация в календарной обрядности болгар Республики Молдова. В: **Revista de etnologie și culturologie**. Chișinău: Centrul de Etnologie al IPC al AȘM, 2010, Vol. V, 93-96.
14. Ковалов А. Православие и язычество в некоторых обрядах бессарабских болгар. В: Праздники и обряды как феномены

- этнической культуры. Материалы Десятых Санкт-Петербургских этнографических чтений. Санкт-Петербург, 2011. Санкт-Петербург, 2011, с. 32-35.
15. Ковалов А. Обряды вызывания дождя у бессарабских болгар. В: Revista de Etnologie și Culturologie. Centrul de Etnologie al IPC al AȘM, 2011, Vol. IX-X, 99-102.
  16. Covalov A. Obiceiurile de Anul nou ale bulgarilor din Republica Moldova. În: Probleme actuale ale arheologiei, etnologiei și studiului artelor. Rezumatele comunicărilor Conferinței științifice cu participare internațională. Chișinău, 31 mai – 1 iunie 2012. Chișinău, 2012, p. 48-49.
  17. Covalov A. Babinden – sărbătoare a bulgarilor din Moldova. În: Probleme actuale ale arheologiei, etnologiei și studiului artelor. Rezumatele comunicărilor Conferinței științifice cu participare internațională (Ediția a V-a). Chișinău, 22-24 mai 2013. Chișinău, 2013, p. 46.
  18. Ковалов А. Особенности календарной обрядности болгар села Парканы (Слободзейский район, Республика Молдова). В: България: Метрополия и диаспора. Сборник по случай 65-годишнината на д.и.н. Николай Червенков. Кишинев, 2013, с. 394-407.
  19. Covalov A. Sărbătoarea „Babinden” la bulgarii din Moldova. În: Revista de Etnologie și Culturologie. Chișinău: Centrul de Etnologie al IPC al AȘM, 2013, Vol. XII –XIV, p. 58-62.
  20. Ковалов А. Новогодние обычаи болгар Республики Молдова. В: Бессарабските българи: история, култура и език. Кишинев, 2014, с. 302-310.
  21. Ковалов А. Начало весны и традиции болгар Молдовы. В: Probleme actuale ale arheologiei, etnologiei și studiului artelor. Rezumatele comunicărilor Conferinței științifice cu participare internațională (ediția a VI-a), Chișinău, 22-23 mai 2014. Chișinău, 2014, p. 71.
  22. Covalov A. Obiceiuri de 1 martie la bulgarii din Republica Moldova. În: Sub semnul Mărțișorului. Chișinău, 2015, p. 56-61.

ADNOTARE

Covalov Alexandr. Studiu comparativ privind obiceiurile, tradițiile și sărbătorile calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova. Teză de doctor în istorie. Specialitatea 612.01 – Etnologie. Chișinău, 2016.

Structura tezei: Introducere, trei capitole, Concluzii și recomandări, Bibliografie din 223 de titluri, 5 anexe. Text de bază – 150 de pagini.

Publicații: Rezultatele obținute sunt publicate în 22 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: ritualuri calendaristice, bulgarii din Republica Moldova, sărbători populare, folclor ritual, obicei, ritual, credință populară.

Domeniul de studiu: etnologie.

Scopul cercetării: Caracteristica tipologică-structurală și istorică-comparativă a sărbătorilor și obiceiurilor calendaristice ale etniei bulgare din Republica Moldova.

Obiectivele tezei: dezvăluirea structurii întregului ciclu anual de sărbători și obiceiuri calendaristice ale etniei bulgare din Republica Moldova, precum și a semnificării obiceiurilor și a schimbărilor interioare care s-au produs pe parcurs; evidențierea specificului terminologiei respective și a folclorului ce ține de aceste tradiții.

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării sunt condiționate de faptul că pentru prima dată, pe baza materialului colectat pe teren și din alte surse accesibile, s-a făcut încercarea de a examina și prezenta întreg ciclul anual de sărbători și obiceiuri calendaristice ale bulgarilor din Republica Moldova; de a scoate în relief trăsăturile generale și locale; de a confrunta datele obținute de noi cu cele analogice înregistrate în localitățile «mame» din Bulgaria.

Problema științifică soluționată rezidă în faptul că a fost dezvăluită structura sistemului de obiceiuri, tradiții și sărbători calendaristice ale etniei bulgare din Republica Moldova; în consecință, s-a ajuns la cercetarea istorică-comparativă a acestuia, ceea ce ne-a permis să stabilim locul complexului în contextul culturii spirituale a poporului bulgar, precum și în domeniul patrimoniului cultural al țării noastre.

Semnificația teoretică a rezultatelor. Materialele care se pun în circulație științifică vor aduce o anumită contribuție în procesul de studiere a culturii tradiționale a poporului bulgar în ansamblu și în continuare vor stimula desfășurarea cercetărilor științifice în domeniul culturii spirituale a etniilor și grupurilor etnice conlocuitoare din Republica Moldova.

Valoarea aplicativă a studiului. Rezultatele obținute pot fi utilizate la elaborarea unor cursuri speciale de etnologie, etnolingvistică, dialectologie și folclor bulgăresc pentru instituțiile de învățământ superior.

Implementarea rezultatelor cercetării. Acestea pot fi utilizate la întocmirea manualelor pentru școlile cu un contingent de elevi de etnie bulgară la obiectul „Istoria, cultura și tradițiile poporului bulgar”.

АННОТАЦИЯ

Ковалов Александр. Сравнительное исследование календарной обрядности болгар Республики Молдова. Диссертация на соискание ученой степени доктора истории по специальности 612.01 – Этнология. Кишинев, 2016.

Структура работы: Введение, 3 главы, Выводы и рекомендации, Библиография из 223 наименований, 5 приложений. Объем базового текста диссертации – 150 страниц.

Количество публикаций: Результаты исследования отражены в 22 научных публикациях.

Ключевые слова: календарная обрядность, болгары Республики Молдова, народные праздники, обрядовый фольклор, обычай, обряд, поверье.

Область исследования – этнология.

Цель работы – структурно-типологическая и сравнительно-историческая характеристика календарной обрядности болгар Республики Молдова.

Задачи исследования: раскрытие структуры календарной обрядности болгар Республики Молдова, а также семантики обрядов и произошедших в них изменений; выявление особенностей обрядовых терминологии и фольклора.

Научная новизна исследования обусловлена тем, что впервые на основе полевого материала и других имеющихся источников делается попытка представить весь годовой цикл праздников и обычаев болгар Республики Молдова, установить общее и локальные особенности; сопоставить полученные данные с аналогами из «материнских» селений Болгарии.

Решенная научная задача. Была раскрыта структура календарной обрядности болгар Республики Молдова, в результате чего стало возможным ее сравнительно-историческое исследование, итоги которого позволяют установить ее место в духовной культуре болгарского народа и в области культурного наследия нашей страны.

Теоретическая значимость результатов. Материалы, которые вводятся в научный оборот, вносят определенный вклад в исследование общеполгарской традиционной культуры и будут способствовать дальнейшим научным разработкам в области изучения духовной культуры этносов и этнических групп, проживающих в Республике Молдова.

Практическая значимость исследования состоит в том, что его результаты могут быть использованы при разработке вузовских спецкурсов по болгарской этнологии, этнолингвистике, диалектологии, фольклору.

Внедрение результатов исследования возможно при составлении учебников для школ с контингентом учащихся болгарской национальности по предмету «История, культура и традиции болгарского народа».

ANNOTATION

Kovalov Alexandr. Comparative research of the calendar rites of the Bulgarians of the Republic of Moldova. Thesis for the degree of Doctor of History in specialty – 612.01 – Ethnology. Chisinau, 2016.

Structure of thesis: Introduction, three chapters, conclusion, bibliography of 223 titles, 5 annexes (List of respondents; historical and demographic references for 10 localities, which the study was conducted for; Questionnaire, Glossary, Maps). The amount of the basic text of the thesis – 150 pages.

Number of publications: The results of the research are reflected in 22 scientific publications.

Keywords: calendar rites, the Bulgarians of the Republic of Moldova, national holidays, ritual folklore, customs, rituals, legend.

Field of research – Ethnology.

Purpose of the research – structural-typological and comparative-historical characteristics of calendar rites of the Bulgarians of the Republic of Moldova.

Objectives of the research: disclosure of the structure of the calendar rites of the Bulgarians of the Republic of Moldova; disclosure of semantics of ceremonies and changes made in them; as well as the research of the peculiarities of ritual terminology and folklore.

The Scientific novelty of research is caused by the fact that for the first time on the basis of field data an attempt is made to describe the entire annual cycle of holidays and customs of the Bulgarians of the Republic of Moldova, identify general and local features; compare the data obtained with analogues of the “kin” communities of Bulgaria.

The solved scientific problem. The calendar rites structure of the Bulgarians of the Republic of Moldova was revealed, that made it possible to fulfil its comparative and historical research. The obtained results define the place of this structure in spiritual culture of the Bulgarians and in the cultural heritage of the country.

The theoretical significance of the results. The materials that are introduced into scientific circulation contribute to the research of Bulgarian-wide traditional culture and can contribute to further scientific developments in the field of spiritual culture of the ethnic groups living in the Republic of Moldova.

The practical significance of the research consists in the possibility to use the results of this research in developing a special course of lectures for university studies of the Bulgarian ethnology, ethnolinguistics, dialectology, folklore.

The results of this scientific research can be **implemented** in composing the textbooks for schools in which students of Bulgarian nationality are studying in the subject “History, culture and customs of the Bulgarian people”.

**ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL**

COVALOV ALEXANDR

**STUDIU COMPARATIV PRIVIND OBICEIURILE,
TRADIȚIILE ȘI SĂRBĂTORILE CALENDARISTICE
ALE BULGARILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA**

Specialitatea 621.01 – ETNOLOGIE

Autoreferatul tezei de doctor în istorie

Aprobat pentru tipar

Formatul hârtiei A 5

Hârtie ofset. Tipar ofset

Tirajul 35 ex.

Coli de tipar 1,8 c.a.

Comanda nr.

Tipografia ÎI „Alina Scorohodova”